

کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی و افشای مسئولیت اجتماعی

عباس قدرتی زوارم^۱، محمد نوروزی^۲، علیرضا مالدار^۳ و خلیل دهقان^۴

۱ گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، شیروان، ایران

Email: Abbas.ghodratizoeram@gmail.com

۲ گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی و تربیت‌بدنی، مدرس دانشگاه گنبدکاووس، گنبدکاووس، ایران

Email: Mohammad_n488@yahoo.com

۳ دانشجوی کارشناس ارشد حسابداری، دانشکده علوم انسانی، موسسه آموزش عالی اشراق، بجنورد، ایران

Email: alirezamaldar70@gmail.com

۴ کارشناسی ارشد حسابداری، حسابرس دیوان محاسبات

Email: Khdehqan@gmail.com

Email: Abbas.ghodratizoeram@gmail.com نویسنده مسئول:

چکیده

مسئولیت اجتماعی شرکت در طول ۴۰ سال گذشته، یکی از مباحث روبه رشد و تکامل در مباحث مالی بوده است. منظور از مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، پیوستگی و اتحاد میان فعالیت‌ها و ارزش‌های سازمان به گونه‌ای است که منافع کلیه ذی‌نفعان شامل سهامداران، مشتریان، کارکنان، سرمایه‌گذاران و عموم جامعه در سیاست‌ها و عملکرد سازمان منعکس شود. لذا بر پایه این استدلال، هدف از پژوهش حاضر بررسی ارتباط بین کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی و افشای مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار تهران است. نمونه آماری مشکل از ۱۶۷ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار تهران است. روش تحقیق حاضر از نوع تحقیقات شبه تجربی و پس‌رویدادی در حوزه حسابداری است و از نظر ماهیت اجرا، تحقیق حاضر کاربردی است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بر اساس روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته با استفاده از نرم‌افزار ایویوز نسخه دهم صورت گرفته است. نتایج فرضیه اول تحقیق حاکی از آن است که بین کیفیت گزارشگری مالی و افشای مسئولیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نتیجه به‌دست آمده از فرضیه دوم نشان‌دهنده آن است که بین کمیته حسابرسی و افشای مسئولیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی، افشای مسئولیت اجتماعی

مقدمه

امروزه بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند که به دلایلی چون خصوصی‌سازی و انتقال قدرت اقتصادی از دولت‌ها به سازمان‌ها و در نتیجه کوچک شدن دولت‌ها، برای حل مشکلات اجتماعی و زیست محیطی، دولت‌ها دارای منابع و قدرت لازم نیستند و سازمان‌ها باید دولت‌ها را در این زمینه یاری نمایند. مسئولیت اجتماعی شرکت در طول ۴۰ سال گذشته، یکی از مباحث رو به رشد و تکامل در پیامدهای مالی و حل‌وفصل آن‌ها تاکنون بوده است. این در حالی است که برخی از محققان بر این استدلال هستند که افشای گزارشگری مسئولیت اجتماعی منجر به عملکرد مالی بالاتر و ارزش بیشتر شرکت می‌گردد (جو و هارجوتو، ۲۰۱۱؛ بنلیمی و بیتار، ۲۰۱۶، رضائی پسته نوئی و همکاران، ۱۳۹۵). یک مسئله اساسی در اقتصاد و کسب و کار، پایداری و تداوم رشد و توسعه اقتصادی است، که وابسته به فعالیت مسئولیت اجتماعی و رفتار سرمایه‌گذاری در شرکت‌های مدرن است (پورتر، ۱۹۹۱). در سال‌های اخیر نظریه‌ای بیان شده مبنی بر اینکه، واحدهای تجاری می‌توانند ایجاد ثروت، اشتغال و نوآوری کنند، بازار را تامین نمایند، و فعالیت‌های خود را تقویت کرده و رقابت خود را بهبود بخشند، در صورتی که برای حفظ اجتماعی که خود در راهاندازی آن نقش اساسی داشته‌اند همکاری نمایند (عرب صالحی و همکاران، ۱۳۹۲).

از سویی برخی شرکت‌ها جهت جلب اعتماد مشتریان و فعالان بازار سرمایه و بالابردن ارزش سهام خود اقدام به انتشار اطلاعاتی خلاف واقع در بخش مسئولیت اجتماعی می‌کنند. این شرکت‌ها فقط بخاطر کاهش مالیات و دلایل مادی سعی در انتشار گزارش‌هایی مبنی بر فعالیت‌های خیرخواهانه شرکت و انجام مسئولیت اجتماعی در قبال افراد جامعه هستند و ماهیت اصلی مسئولیت اجتماعی را درک نکرده‌اند. کمیته حسابرسی می‌تواند به عنوان ابزاری در جهت نظارت بر این گزارشات باشد. کمیته حسابرسی با حسابرسی دقیق صورت‌های مالی می‌تواند مانع از ارائه اطلاعات غلط در این زمینه باشد و در این صورت هیئت‌مدیره می‌تواند مدیران مالی شرکت را متقاعد کند که مسئولیت اجتماعی یک وظیفه است و مسلماً در بلندمدت می‌تواند منافع زیادی را برای شرکت داشته باشد (مختاری، ۱۳۹۵).

به‌طور کلی، افشا در گزارش‌های سالانه شرکت از طریق بیانیه‌ها و یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی انجام می‌شود. اگر چه ابزارهای زیادی برای افشای اطلاعات، مانند گزارش‌های موقت، نامه به سهامداران و گزارش کارمند و غیره توسط شرکت ارائه می‌شود، اما گزارش سالانه به عنوان منبع اصلی اطلاعات برای استفاده‌کنندگان گروه‌های مختلف در نظر گرفته می‌شود (کاشانی پور و همکاران، ۱۳۹۳). با توجه به مطالعات صورت‌گرفته در این زمینه برخی محققان نظیر حبیب و توماس (۲۰۱۷) به این نتیجه رسیدند که مسئولیت اجتماعی تاثیر مثبتی بر کیفیت کمیته حسابرسی و گزارشگری مالی می‌گردد. همچنین پژوهش صورت‌گرفته توسط نوری زاده (۱۳۹۳) به ارتباط بین افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و کیفیت گزارشگری مالی پرداخت و به این نتیجه رسید که ارتباط مثبت و معناداری بین مسئولیت اجتماعی شرکت و مدیریت سود و همچنین ارتباط منفی بین مسئولیت اجتماعی با محافظه‌کاری وجود دارد.

با توجه به این که سرمایه‌گذاران با استفاده از اطلاعات مالی شرکت‌ها بازده مورد انتظار خود را برآورد می‌کنند لذا برای اینکه اطلاعات مالی گزارش شده بتواند در ارزیابی عملکرد و توان سودآوری یک شرکت به استفاده‌کنندگان کمک کند و سرمایه‌گذاران بتوانند به اتکای این اطلاعات، بازده مورد انتظار خود را برآورد کنند، ارائه اطلاعات باید به نحوی باشد که ارزیابی عملکرد گذشته شرکت را ممکن سازد و در سنجش توان سودآوری و پیش بینی فعالیت‌های آتی موثر باشد. بنابراین علاوه بر اینکه ارقام مندرج در گزارشگری مالی برای سرمایه‌گذاران مهم است و بر تصمیم‌های آن‌ها تاثیر دارد، کیفیت گزارشگری مالی و افشا نیز به عنوان یکی از ابعاد اطلاعات مالی مورد توجه خاص سرمایه‌گذاران است (پورزمانی و جمشیدی، ۱۳۹۴). از این رو، با توجه به اهمیت موضوع در پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به این سوال هستیم که آیا کیفیت گزارشگری مالی و کمیته حسابرسی بر مسئولیت اجتماعی تاثیرگذار است یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ فوق، نوع تاثیر چگونه است؟

مبانی نظری پژوهش

با توجه به مطالعات صورت گرفته، هدف پژوهش حاضر بر پایه تئوری مشروعیت و تئوری ذی نفعان که برگرفته از تئوری های اقتصاد سیاسی است (ویلمشورث و فروث، ۲۰۰۰؛ کامیر و گاردن، ۲۰۰۱؛ خان و همکاران، ۲۰۱۳؛ ارلیزکان و بنجامین، ۲۰۰۱؛

گیونجی، ۲۰۰۸؛ وان دیر لاین و همکاران، ۲۰۰۸). این رویکردها را می توان با استفاده از روش های مثبت گرا در نظر گرفت (گری و لافین، ۲۰۱۲؛ صفحه ۲۳۸). شباهت های بسیاری بین تئوری های ذی نفعان و مشروعیت وجود دارد و بنابراین نباید به صورت جداگانه این نظریه ها مورد توجه قرار گیرد. بلکه این دو دیدگاه با یکدیگر همپوشانی دارند چراکه شرکت ممکن است تصمیمات خاصی را برای افشای داوطلبانه انتخاب نماید. به طور خاص شرکت ها می توانند با استفاده از انتظارات ذی نفعان یا ادغام افشای اطلاعات به استراتژی های شرکت خود برای نشان دادن به تعهدات واقعی خود و یا به حداقل رساندن آن ها اقدام نمایند تا سطح خاصی از مشروعیت را حفظ کنند که ممکن است شامل مشروعیت تاکتیکی یا نمادین باشد (داوکیس و فراس، ۲۰۱۱). از آنجایی که کیفیت کمیته حسابرسی می تواند در یک صنعت خاص یا اندازه شرکت ها متفاوت باشد لذا در پژوهش حاضر مطابق با پژوهش صورت گرفته توسط حبیب و توماس (۲۰۱۷) در خصوص محتوای افشای اطلاعات گزارشگری زیست محیطی از رویکرد مثبت گرا برای تعیین اینکه آیا کیفیت کمیته حسابرسی منجر به افزایش کمیت و کیفیت افشای اطلاعات محیط زیست می گردد؛ مورد استفاده قرار گرفته است. مطابق با پژوهش اسمیت (۲۰۰۳) اثرات جنبه های فردی ویژگی های کمیته حسابرسی (اعضای کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته، استقلال اعضای کمیته حسابرسی و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی) بر کیفیت گزارشگری مالی مورد بررسی قرار گرفته است. به عنوان مثال، منجنا و پیک (۲۰۰۵) نشان دادند که تخصص کمیته حسابرسی باعث ترویج افشای مالی می گردد و توانایی متخصصان باعث افزایش کیفیت سود می شود (دهالیوال و همکاران، ۲۰۱۰؛ ابوت و همکاران، ۲۰۰۴؛ بسالی و همکاران، ۲۰۰۹؛ چوهان و همکاران، ۲۰۰۴؛ چن و همکاران، ۲۰۰۶؛ اسمیت، ۲۰۰۳). پومروی و ثورنتون (۲۰۰۸) طی پژوهشی به فراتحلیل استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی پرداخت و به این نتیجه رسیدند که استقلال کمیته حسابرسی، بیشترین میزان انتخاب کمیت کیفیت حسابرسی است و منجر به افزایش کیفیت گزارشگری مالی می گردد. یکی دیگر از جنبه های بااهمیت که منجر به اثرات مثبت می گردد تعداد جلسات کمیته حسابرسی است (دزورت و همکاران، ۲۰۰۲). علاوه بر آن تخصص، استقلال کمیته حسابرسی تاثیرات بالقوه ای بر کیفیت کمیته حسابرسی دارد. مطالعات پیشین نشان دادند که تعاملات این متغیرها به شدت منعکس کننده تر از اجزای جداگانه آن هاست (زامان و همکاران، ۲۰۱۱؛ بلک و همکاران، ۲۰۰۶). لذا بر پایه این استدلال، پژوهش حاضر درصدد بررسی اثرات ویژگی های کمیته حسابرسی با استفاده از مقیاس های کیفیت کمیته حسابرسی با پشتیبانی از اثرات اجزای فردی بر کیفیت گزارشگری مالی است. لذا بر پایه این استدلال، فرضیات زیر تدوین شده است:

فرضیه اول: کیفیت گزارشگری مالی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت تاثیرگذار است.

فرضیه دوم: کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت تاثیرگذار است

پیشینه تجربی پژوهش

شایان ذکر است تاکنون در داخل کشور مطالعه ای در زمینه کمیته حسابرسی، مسئولیت اجتماعی و کیفیت گزارشگری مالی صورت نگرفته است و این تحقیق نخستین تحقیق داخلی است که به بررسی این رابطه می پردازد. در ادامه پیشینه تجربی داخلی مرتبط با موضوع پژوهش ذکر می گردد.

مرادزاده فرد و همکاران (۱۳۹۷) طی پژوهشی به بررسی تاثیر اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی پرداختند. نتایج آنان با استفاده از یک نمونه متشکل از ۵۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ نشان دهنده آن است که بین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. فخاری و رضائی پیتته نوئی (۱۳۹۷) در پژوهشی تأثیر وجود کمیته حسابرسی بر محیط اطلاعاتی شرکت را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آن ها بیانگر آن بود که رابطه مثبت و معناداری بین وجود کمیته حسابرسی و محیط اطلاعاتی شرکت وجود دارد. به عبارت دیگر، با استقرار کمیته حسابرسی در شرکت ها محیط اطلاعاتی آن ها شفاف تر شده و مقدار شاخص محیط اطلاعاتی شرکت افزایش می یابد. صفری گرایلی، رضائی پیتته نوئی و نوروزی (۱۳۹۶) طی پژوهشی به بررسی ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که اثربخشی کمیته

حسابرسی، مربوط بودن ارزش سود (محتوای ارزشی اطلاعات سود و زیان) و مربوط بودن ارزش دفتری هر سهم (محتوای ارزشی اطلاعات ترازنامه) را افزایش می‌دهد. فخاری و رضائی پسته نوئی (۱۳۹۶) در پژوهش خود به بررسی تأثیر تخصص کمیته حسابرسی بر محیط اطلاعاتی شرکت پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی و محیط اطلاعاتی شرکت‌ها وجود دارد و تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی باعث بهبود محیط اطلاعاتی شرکت و افزایش شاخص سنجش آن می‌گردد. صفایی، همتی و داغانی (۱۳۹۵) در پژوهش خود به ارزیابی تأثیر کیفیت حسابرسی بر تأخیر در گزارشگری مالی پرداختند. نتایج نشان داد که میان اندازه موسسه حسابرس، تعدیلات سنواتی، اظهارنظر حسابرس، دوره تصدی حسابرس و اهرم مالی با تأخیر در گزارشگری مالی رابطه معنادار مثبتی وجود دارد و بین سودآوری شرکت با تأخیر در گزارشگری رابطه معنادار منفی وجود دارد. همچنین بین سایر متغیرها (تغییر شریک یا مدیر امضاکننده گزارش حسابرسی، رتبه کیفی مؤسسات حسابرس، رتبه نقد شوندگی و اندازه شرکت حسابرسی شونده) با تأخیر در گزارشگری مالی رابطه معناداری مشاهده نگردید. جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) در تحقیقی ارتباط تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با ویژگی‌های پیش‌بینی سودهرسهم مدیریت را بررسی کردند. شواهد نشان داد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با صحت پیش‌بینی سود رابطه مثبت دارد. همچنین نتایج نشان داد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با پراکندگی پیش‌بینی‌های سود ارتباطی منفی دارد. خواجوی و ابراهیمی (۱۳۹۴) در تحقیقی رابطه بین کیفیت حسابرسی و محافظه‌کاری را بررسی نمودند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش آن‌ها بیانگر این است که صرف‌نظر از اندازه شرکت، نسبت بدهی، سودآوری و نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام، بین اندازه حسابرس و تخصص حسابرس در صنعت با محافظه‌کاری شرکت رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد؛ اما رابطه بین دوره تصدی حسابرس و محافظه‌کاری، منفی است.

حبیب و توماس (۲۰۱۷) طی پژوهشی به بررسی ارتباط بین کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی و افشای حسابداری زیست محیطی پرداختند. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که کیفیت کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری زیست محیطی را افزایش داده و تأثیری بر کمیت آن ندارد. بومان و راتزینگر (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای به بررسی تجربی این موضوع پرداختند که چگونه حضور حسابرسانی که در گذشته در مؤسسات حسابرسی مشغول فعالیت بودند در کمیته حسابرسی شرکت‌ها، بر کیفیت حسابرسی، تأخیر در گزارشات حسابرسی، و حق‌الزحمه حسابرسی تأثیرگذار است. نتایج نشان داد رابطه معنی‌داری میان حضور حسابرسان مستقل در کمیته حسابرسی با سطح حق‌الزحمه حسابرسی وجود ندارد. در مقابل، حضور این حسابرسان در کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه مثبت و معنی‌دار و با تأخیر در گزارشات حسابرسی، رابطه منفی و معنی‌دار دارد. فخاری و رضائی پسته نوئی (۲۰۱۷) طی مطالعه‌ای به بررسی تأثیر وجود کمیته حسابرسی و ویژگی‌های آن بر محیط اطلاعاتی شرکت پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که بین استقلال و تخصص کمیته حسابرسی با محیط اطلاعاتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، درحالی‌که رابطه دیگر ویژگی‌های کمیته حسابرسی با محیط اطلاعاتی شرکت معنادار نیست. گاریکا سنچز و گاریکا مکا و کونادارلو (۲۰۱۷) در پژوهشی رابطه میان حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی و ریسک ورشکستگی را در بخش بانکی موردبررسی قرار دادند. آن‌ها با استفاده از بررسی نمونه‌ای متشکل از ۱۵۹ بانک متعلق به کشورهای مختلف در دوره زمانی ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۰ نشان دادند که حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی با ریسک ورشکستگی رابطه منفی و معنادار دارد. یعنی حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی باعث کاهش ریسک ورشکستگی می‌شود. این رابطه در بانک‌هایی که سیاست مقابله با فعالیت‌های غیراخلاقی دارند قوی‌تر است. گارنی، هالیوی و زهری (۲۰۱۶) در تحقیقی به بررسی اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود شرکت‌های تونسی پرداختند و دریافتند که ارتباط کاملی بین امتیاز اثربخشی کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت با محدود نمودن مدیریت سود وجود دارد. همچنین، یافته‌ها نشان داد رابطه‌ای مکمل بین اثربخشی کمیته حسابرسی و تصدی حسابرسی، بعد از تصویب قانون امنیت مالی ۲۰۰۵ وجود دارد. حبیب و هوییان (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای، نشان دادند که اعضای موظف هیئت‌مدیره تأثیر مثبت و معنی‌دار بر رابطه میان کمیته حسابرسی و مدیریت سود واقعی دارند. همچنین نتایج آن‌ها بیانگر این بود که این اثر در مورد مدیران موظفی که در ارائه گزارش متقلبانه فعالیت می‌کنند قوی‌تر است. اشلمن و گو (۲۰۱۴) طی پژوهشی به بررسی

رابطه بین کیفیت حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی با مدیریت سود پرداختند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که رابطه‌ای منفی بین حق‌الزحمه حسابرسی و احتمال استفاده مدیران از اقلام تعهدی اختیاری برای مدیریت سود وجود دارد. ایتتونن، واهاما و واهاما (۲۰۱۳) در پژوهش خود رابطه بین کیفیت حسابرسی با جنسیت شرکای حسابرسی را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های پژوهش آن‌ها حاکی از آن بود که شرکت‌هایی که توسط شریک زن، حسابرسی می‌شوند، در مقایسه با سایر شرکت‌ها، مدیریت سود کمتری دارند. همچنین در این‌گونه شرکت‌ها مدیریت سود از نوع حداکثر سازی و حداقل سازی سود کمتر از سایر شرکت‌ها است. گارون (۲۰۰۹) به بررسی رابطه ویژگی‌های کمیته حسابرسی با مدیریت سودافزایی از طریق افزایش در فروش و کاهش هزینه‌های اختیاری پرداخت. نتایج نشان داد که شرکت‌هایی که دارای کمیته حسابرسی با اعضای مؤثر مدیریتی هستند، احتمال بیشتری برای مدیریت سود واقعی دارند.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات نیمه تجربی پس‌رویدادی در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است، یعنی بر مبنای تجزیه و تحلیل اطلاعات گذشته انجام گرفته است. از نظر روش تحلیل داده‌ها نیز تحقیق همبستگی است، زیرا پژوهش حاضر در پی یافتن رابطه بین متغیرهای پژوهش در یک جامعه آماری است. داده‌های پژوهش از لوح‌های فشرده آرشیو آماری و تصویری سازمان بورس اوراق بهادار تهران، پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، نرم‌افزار ره‌آورد نوین گردآوری گردید. در نهایت، با توجه به حجم نمونه‌ها، از نرم‌افزار ایویوز نسخه یازدهم و استاتا برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ است. نمونه انتخابی پژوهش در نگاره (۱) خلاصه شده است. پس از اعمال محدودیت‌های اعمال شده تعداد ۱۶۷ شرکت و ۱۳۳۶ مشاهده (سال-شرکت) به‌عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند.

نگاره (۱): پراکندگی شرکت‌ها بر اساس صنعت

پراکندگی شرکت‌ها بر اساس نوع صنعت	
۱	پتروشیمی، فرآورده‌های نفتی، شیمیایی، لاستیک و پلاستیک
۲	مواد و محصولات دارویی
۳	فلزات اساسی و محصولات فلزی
۴	سیمان، آهک و گچ
۵	خودرو و ساخت قطعات
۶	محصولات کانی، غیرفلزی و سایر معادن
۷	زراعت و خدمات وابسته
۸	کاشی و سرامیک
۹	مواد غذایی (شامل قند و شکر)
۱۰	ماشین‌آلات، تجهیزات و دستگاه‌های برقی
۱۱	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات
۱۲	محصولات کاغذی
۱۳	رایانه
۱۴	سایر
جمع	۱۶۷

الگوی رگرسیونی و نحوه اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته: افشای مسئولیت اجتماعی

جهت سنجش هر یک از ابعاد افشای مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار، هر یک از ابعاد مدنظر را در گزارشات هیئت مدیره در بخش گزارش عملکرد اجتماعی شرکت یافته و پس از بررسی آن اگر هر یک از زیربخش‌های مرتبط با ابعاد مسئولیت اجتماعی افشا شده باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر خواهند گرفت.

بعد مسائل محیطی مسئولیت اجتماعی

مجموع نمرات بدست‌آمده از این مولفه شامل؛ کنترل آلودگی، جلوگیری از خسارات زیست‌محیطی، بازیافت یا جلوگیری از ضایعات، حفظ منابع طبیعی، تحقیق و توسعه، سیاست زیست محیطی، سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیست محیطی، سایر مسائل محیطی می‌باشد که در گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های عضو نمونه، گزارش شده است. برای اندازه‌گیری بعد مسائل محیطی مسئولیت اجتماعی پس از آنالیز محتوای گزارشات هیئت‌مدیره شرکت‌های انتخاب شده، اگر در شرکتی هر یک از شاخص‌های فوق‌الذکر رعایت شده باشد به آن ارزش یک و در غیر اینصورت ارزش صفر لحاظ می‌گردد (مران جویری و علی خانی، ۱۳۹۳).

بعد کارکنان مسئولیت اجتماعی

مجموع نمرات بدست‌آمده از این مولفه شامل؛ روابط اتحادیه، اشتراک در سود نقدی، مشارکت کارکنان، بهداشت ایمنی، مزایای بازنشستگی، سایر مشتریان می‌باشد که در گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های عضو نمونه، گزارش شده است. برای اندازه‌گیری بعد کارکنان مسئولیت اجتماعی پس از آنالیز محتوای گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های انتخاب شده، اگر در شرکتی هر یک از شاخص‌های فوق‌الذکر رعایت شده باشد به آن ارزش یک و در غیر اینصورت ارزش صفر لحاظ می‌گردد (مران جویری و علی خانی، ۱۳۹۳).

بعد محصولات و خدمات مسئولیت اجتماعی

مجموع نمرات بدست‌آمده از این مولفه شامل؛ توسعه محصول، سهم بازار، کیفیت محصول/ISO، ایمنی و سلامت محصول، توقف تولید، سایر محصولات و خدمات می‌باشد که در گزارشات هیئت مدیره شرکت‌های عضو نمونه، گزارش شده است. برای اندازه‌گیری بعد محصولات و خدمات مسئولیت اجتماعی پس از آنالیز محتوای گزارشات هیئت‌مدیره شرکت‌های انتخاب شده، اگر در شرکتی هر یک از شاخص‌های فوق‌الذکر رعایت شده باشد به آن ارزش یک و در غیر اینصورت ارزش صفر لحاظ می‌گردد (مران جویری و علی خانی، ۱۳۹۳).

متغیر مستقل: ویژگی‌های کمیته حسابرسی

جهت سنجش متغیر کمیته حسابرسی از معیارهای زیر استفاده شده است:

برای محاسبه کمیته حسابرسی از چهار معیار: (۱) اندازه کمیته حسابرسی؛ (۲) استقلال کمیته حسابرسی؛ (۳) تخصص کمیته حسابرسی، (۴) تعداد جلسات کمیته حسابرسی استفاده شده است. اثربخشی کمیته حسابرسی شامل مجموع نمرات (استقلال کمیته حسابرسی، تخصص کمیته حسابرسی، اندازه کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی) است که تابع ریاضی آن به صورت زیر بیان شده است.

رابطه (۱):

$$ACE_{i,t} = \sum (ACIND_{i,t} + ACEXP_{i,t} + ACSIZE_{i,t} + ACMEE_{i,t})$$

که در آن:

$ACIND_{i,t}$: یک متغیر ساختگی است که اگر در پایان سال مالی مدیران کمیته حسابرسی مستقل باشند، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر خواهد بود (گارنی، هالیوی و زهری، ۲۰۱۶؛ مرادزاده و همکاران، ۱۳۹۶).

$ACEXP_{i,t}$: یک متغیر ساختگی است که اگر در پایان سال مالی بیش از دو عضو از اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی و حسابداری و مدیریت باشند، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر خواهد بود (گارنی، هالیوی و زهری، ۲۰۱۶؛ مرادزاده و همکاران، ۱۳۹۶).

$ACSIZE_{i,t}$: یک متغیر ساختگی است که اگر اعضای کمیته حسابرسی در پایان سال مالی حداقل ۳ عضو باشند، عدد صفر و در غیر این صورت عدد یک خواهد بود (گارنی، هالیوی و زهری، ۲۰۱۶؛ مرادزاده و همکاران، ۱۳۹۶).

$ACMEE_{i,t}$: یک متغیر ساختگی است که اگر اعضای کمیته حسابرسی بیشتر از ۶ جلسه تشکیل شده باشد، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر خواهد بود (گارنی، هالیوی و زهری، ۲۰۱۶؛ مرادزاده و همکاران، ۱۳۹۶).

کیفیت گزارشگری مالی

دومین متغیر مستقل در پژوهش حاضر کیفیت گزارشگری مالی است که جهت محاسبه آن مطابق با پژوهش افلاطونی و خزایی (۱۳۹۵) و مهرانی و همکاران (۱۳۹۶) برای سنجش کیفیت گزارشگری مالی، مدل فرانسیس و همکاران (۲۰۰۵) به صورت مقطعی برآورد شده است:

مدل فرانسیس و همکاران (۲۰۰۵):

$$ACC_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 CFO_{i,t-1} + \beta_2 CFO_{i,t} + \beta_3 CFO_{i,t+1} + \beta_4 \Delta REV_{i,t} + \beta_5 PPE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن؛ ACC کل اقلام تعهدی (معادل سود منهای جریان وجوه نقد عملیاتی)؛ CFO جریان وجوه نقد عملیاتی؛ REV درآمد فروش و PPE اموال، ماشین آلات و تجهیزات است. تمام متغیرها با استفاده از دارایی های ابتدای دوره، همگن شده اند

متغیرهای کنترلی

اهرم مالی: با استفاده از حاصل نسبت کل بدهی های بلندمدت به کل دارایی های شرکت بدست می آید اندازه شرکت: از طریق لگاریتم طبیعی کل دارایی های شرکت برآورد خواهد شد.

نرخ بازده حقوق صاحبان سهام: از حاصل نسبت سودخالص به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام برآورد خواهد شد

جدول ۳-۱: خلاصه متغیرهای عملیاتی تحقیق

شماره	نام متغیر	نوع متغیر	تعریف عملیاتی متغیر
۱	افشای مسئولیت اجتماعی	وابسته	جهت سنجش هر یک از ابعاد افشای مسئولیت اجتماعی (بعد جامعه، کارکنان، محصولات و محیط زیست) در شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار، هر یک از ابعاد مدنظر را در گزارشات هیئت مدیره در بخش گزارش عملکرد اجتماعی شرکت یافته و پس از بررسی آن اگر هر یک از زیربخش های مرتبط با ابعاد مسئولیت اجتماعی افشا شده باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر خواهند گرفت (مران جوری و علی خانی، ۱۳۹۳).
۲	کمیته حسابرسی	مستقل	برای محاسبه کمیته حسابرسی از چهار معیار: (۱) اندازه کمیته حسابرسی؛ (۲) استقلال کمیته حسابرسی؛ (۳) تخصص کمیته حسابرسی، (۴) تعداد جلسات کمیته حسابرسی استفاده شده است. اثربخشی کمیته حسابرسی شامل مجموع نمرات (استقلال کمیته حسابرسی، تخصص کمیته حسابرسی، اندازه کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی) است که تابع ریاضی آن به صورت زیر بیان شده است. رابطه (۱):

$$ACE_{i,t} = \sum (ACIND_{i,t} + ACEXP_{i,t} + ACSIZE_{i,t} + ACMEE_{i,t})$$

که در آن: $ACIND_{i,t}$: یک متغیر ساختگی است که اگر در پایان سال مالی مدیران کمیته حسابرسی مستقل باشند، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر خواهد بود (گارنی، هالیوی و زهری، ۲۰۱۶؛ مرادزاده و همکاران، ۱۳۹۶).			
دومین متغیر مستقل در پژوهش حاضر کیفیت گزارشگری مالی است که جهت محاسبه آن مطابق با پژوهش افلاطونی و خزایی (۱۳۹۵) و مهرانی و همکاران (۱۳۹۶) برای سنجش کیفیت گزارشگری مالی، مدل فرانسویس و همکاران (۲۰۰۵) به صورت مقطعی برآورد شده است: مدل فرانسویس و همکاران (۲۰۰۵): $\alpha_0 + \beta_1 CFO_{i,t-1} + \beta_2 CFO_{i,t} + \beta_3 CFO_{i,t+1} + \beta_4 \Delta REV_{i,t} + \beta_5 PPE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$ که در آن؛ ACC کل اقلام تعهدی (معادل سود منهای جریان وجوه نقد عملیاتی)؛ CFO جریان وجوه نقد عملیاتی؛ REV درآمد فروش و PPE اموال، ماشین آلات و تجهیزات است. تمام متغیرها با استفاده از دارایی های ابتدای دوره، همگن شده اند	مستقل	کیفیت گزارشگری مالی	۳
با استفاده از حاصل نسبت کل بدهی های بلندمدت به کل دارایی های شرکت بدست می آید	کنترلی	اهرم مالی	۴
از طریق لگاریتم طبیعی کل دارایی های شرکت برآورد خواهد شد.		اندازه شرکت	۵
از حاصل نسبت سودخالص به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام برآورد خواهد شد.		نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	۶

مدل تحقیق

در این تحقیق از آمار توصیفی شامل جداول و نمودارها، شاخص های گرایش مرکزی، پراکندگی، توزیعی جهت توصیف نمونه موردبررسی و از روش رگرسیون مبتنی بر داده های ترکیبی جهت تحلیل داده های مرتبط به جنبه های تحقیق استفاده می شود. برای استخراج داده ها از نرم افزار Excel نسخه ۲۰۱۶ و برای انجام آزمون های آماری از نرم افزار Eviews نسخه دهم استفاده می شود.

مدل (۱): سنجش فرضیه اول و دوم

$$CSR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 AUDITCOMMITTEE_{i,t} + \beta_2 FRQ_{i,t} + \beta_3 ROE_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} + \beta_5 SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن:

$CSR_{i,t}$: افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ا در سال t؛

$AUDITCOMMITTEE_{i,t}$: کمیته حسابرسی شرکت ا در سال t؛

$FRQ_{i,t}$: کیفیت گزارشگری مالی شرکت ا در سال t؛

$ROE_{i,t}$: نرخ بازده حقوق صاحبان سهام شرکت ا در سال t؛

$LEV_{i,t}$: اهرم مالی شرکت ا در سال t؛

$SIZE_{i,t}$: اندازه شرکت ا در سال t؛

ویژگی‌های توصیفی متغیرها

این ویژگی‌ها شامل اطلاعات آماری همانند میانگین، میانه، ماکزیمم، مینیمم، انحراف معیار و تعداد مشاهدات می‌باشد که اطلاعات اولیه‌ای از چگونگی داده‌های مورد استفاده در مدل به ما می‌دهد.

نگاره (۱): آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرهای کنترلی تحقیق			متغیرهای مستقل		متغیر وابسته	نوع متغیر
اندازه شرکت	اهرم مالی	نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	کیفیت گزارشگری مالی	کمیت حسابرسی	افشای مسئولیت اجتماعی	نام متغیر
SIZE	LEV	ROE	FRQ	ACE	CSR	نماد متغیر
۱۲/۰۹۱۵	۰/۵۹۰۳	۰/۳۲۰۷	۰/۰۱۳۷	۳/۲۰۹۳	۷/۵۱۳۹	میانگین
۱۱/۹۸۷۸	۰/۵۹۰۸	۰/۲۱۸۱	۰/۰۰۸۰	۳/۰۰۰۰	۸/۰۰۰۰	میانه
۱۴/۵۶۳۷	۰/۹۷۵۹	۰/۹۷۶۳	۰/۸۸۶۰	۴/۰۰۰۰	۱۱/۰۰۰۰	بیشینه
۹/۸۶۵۱	۰/۱۰۱۴	۰/۱۵۵۷	-۰/۸۳۳۰	۱/۰۰۰۰	۴/۰۰۰۰	کمینه
۱/۲۷۰۹	۰/۱۸۱۲۳	۰/۶۹۷۴	۰/۱۶۲۴	۰/۶۸۴۷	۱/۰۸۱۱	انحراف معیار

در جدول (۱) برخی از مفاهیم آمار توصیفی متغیرها شامل میانگین، میانه، حداقل، حداکثر مشاهده‌ها به‌عنوان شاخص‌های مرکزی و انحراف معیار به‌عنوان شاخص پراکندگی و ضریب کشیدگی، ضریب چولگی به‌عنوان شاخص‌های توزیعی ارائه شده است. مقدار میانگین برای متغیر کیفیت گزارشگری مالی برابر با ۰/۰۱۳۷ است که نشان می‌دهد بیشتر داده‌ها حول این نقطه تمرکز یافته‌اند. همچنین میانگین متغیر مسئولیت اجتماعی شرکت نشان دهنده آن است که شرکت‌ها به طور متوسط به میزان ۷ شاخص از ابعاد مسئولیت اجتماعی را افشا می‌کنند. میانه یکی دیگر از شاخص‌های مرکزی است که وضعیت جامعه را نشان می‌دهد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد میانه اهرم مالی برابر با ۰/۵۹۰ است که بیانگر این است که نیمی از داده‌ها کمتر از این مقدار و نیمی دیگر بیشتر از این مقدار هستند. انحراف معیار یکی از مهم‌ترین پارامترهای پراکندگی است و معیاری برای میزان پراکندگی مشاهدات از میانگین است؛ مقدار این پارامتر برای متغیر انحراف معیار کمیت حسابرسی شرکت برابر با ۰/۶۸۴ است.

خودهمبستگی بین اجزای اخلاق

یکی دیگر از فروض مهم کلاسیک رگرسیون خطی این است که بین اجزای اخلاقی که در تابع رگرسیون وارد می‌شود، خودهمبستگی یا همبستگی سریالی وجود نداشته باشد. در حالت وجود خودهمبستگی نیز همانند حالت ناهمسانی واریانس، تخمین زن‌های حداقل مربعات معمولی بدون تورش و سازگارند اما کارا نمی‌باشند. در نتیجه نمی‌توان آزمون‌های F و t معمولی معناداری را به‌خوبی بکار برد. مشکل خودهمبستگی را می‌توان با چندین روش کشف نمود. از جمله رایج‌ترین روش‌ها، آزمون

دوربین-واتسن^۱ (DW) است. آماره این آزمون همواره بین صفر و چهار قرار دارد. اگر $d \approx 2$ باشد، نشان‌دهنده عدم وجود خودهمبستگی است. اگر $d \approx 0$ باشد، دال بر وجود خودهمبستگی مثبت و اگر $d \approx 4$ باشد، نشان‌دهنده خودهمبستگی منفی می‌باشد (گجراتی، ۲۰۰۹). برخی از محققان، آماره بین ۱/۵ تا ۲/۵ را قابل قبول می‌دانند. مقادیر این آماره در بخش تحلیل نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق ارائه گردیده است.

جدول (۲): نتایج آزمون بروش پاگان - کوک و ویسبرگ برای کشف ناهمسانی واریانس

نتیجه آزمون	p-value	آماره χ^2 بروش پاگان - کوک و ویسبرگ	فرضیه صفر (H ₀)	مدل
H ₀ رد می‌شود (ناهمسانی واریانس وجود دارد)	۰/۰۰۰۴	۴/۶۵۳۲۱	واریانس‌ها همسان‌اند	اول

بنا بر نتایج حاصل از این آزمون که در جدول شماره ۲ آورده شده است، در تمامی مدل‌های پژوهش مشکل ناهمسانی واریانس وجود دارد (زیرا احتمال یا p-value محاسبه شده کوچک‌تر از ۰/۰۵ است). بنابراین تخمین نهایی این مدل‌ها با استفاده از آزمون GLS صورت می‌گیرد تا فرض همسانی واریانس‌ها در تحلیل رگرسیون برقرار بماند و مشکل ناهمسانی واریانس‌ها به این ترتیب حل شود.

هم خطی مرکب

یکی دیگر از فروض مدل کلاسیک رگرسیون خطی آن است که هم خطی مرکب بین متغیرهای توضیحی موجود در مدل وجود ندارد. هم خطی در اصل، به معنای وجود ارتباط خطی کامل یا دقیق بین همه یا بعضی از متغیرهای توضیحی مدل رگرسیون می‌باشد. اگر بین متغیرهای مستقل هم خطی وجود داشته باشد، ضرایب رگرسیونی متغیرهای مستقل و همچنین انحراف معیار آن‌ها بزرگ‌شده، در نتیجه ضرایب نمی‌توانند با دقت زیاد تخمین زده شوند (گجراتی، ۲۰۰۹). در این تحقیق برای بررسی وجود هم خطی بین متغیرهای مدل از آماره عامل تورم واریانس^۲ "VIF" استفاده شده که نتایج آن در نگاره (۳) ارائه شده است. زمانی که عامل تورم واریانس کوچک‌تر از ۵ باشد، نشان‌دهنده عدم وجود هم خطی بین متغیرهای مدل است. همان‌گونه که در نگاره مشاهده می‌گردد، میزان عامل تورم واریانس در کلیه موارد کمتر از ۵ است. بنابراین مشکل هم خطی بین متغیرها موجود نیست.

نگاره (۳): نتایج آزمون بررسی هم خطی بین متغیرها

نام متغیر	افشای مسئولیت اجتماعی	کمپته حسابرسی	کیفیت گزارشگری مالی	صاحبان سهام	نرخ بازده حقوق	اهرم مالی	اندازه شرکت
نماد متغیر	CSR	ACE	FRQ	ROE	LEV	SIZE	VIF
	۳/۷۴۹	۳/۵۴۹	۱/۳۲۱	۲/۱۶۳	۲/۷۰۲	۱/۶۳۴	

آزمون F لیمر و هاسمن

قبل از تخمین مدل لازم است که روش تخمین (تلفیقی یا تابلویی) مشخص شود. برای این منظور از آزمون چاو استفاده شده است. طبق جدول (۵)، احتمال F لیمر مدل پژوهش کمتر از ۵ درصد می‌باشد؛ بنابراین برای تخمین تمام مدل‌ها از روش

¹ - Durbin-Watson

² - Variance Inflation Factor

تابلویی استفاده می‌شود. با توجه به اینکه نتایج آزمون هاسمن برای مدل پژوهش کمتر از ۵ درصد می‌باشد، لذا جهت تخمین مدل از روش اثرهای ثابت استفاده شده است.

جدول (۴): آزمون چاو و هاسمن

نتایج آزمون هاسمن					نتایج آزمون چاو (F لیمر)				
مدل	آماره	درجه آزادی	سطح خطا	روش پذیرفته شده	مدل	آماره	درجه آزادی	سطح خطا	روش پذیرفته شده
مدل ۱	۱۰/۲۲۷	۱۶۶/۳۵۱	۰/۰۰۰	روش داده‌های تلفیقی	مدل ۱	۱۱/۶۴۵	۶	۰/۰۰۰	روش ثابت اثرات

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

جدول (۵): نتایج برآورد مدل اول پژوهش

$$CSR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 AUDITCOMMITTEE_{i,t} + \beta_2 FRQ_{i,t} + \beta_3 ROE_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} + \beta_5 SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

نام متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
ضریب ثابت	۶/۸۹۶	۰/۸۲۹	۸/۳۰۹	۰/۰۰۰۰
کمیت حسابرسی	۵/۹۲۱	۱/۱۴۸	۵/۱۵۵	۰/۰۰۰۰
کیفیت گزارشگری مالی	۰/۰۲۵۶	۰/۰۲۶۲	۳/۲۱۵۴	۰/۰۲۶۵
نرخ بازده حقوق صاحبان سهام	۰/۰۳۲۵	۰/۰۱۵۴	۲/۳۲۵۶	۰/۰۱۸۶
اهرم مالی	۰/۱۳۵	۰/۰۴۳	۳/۱۵۳	۰/۰۰۱۸
اندازه شرکت	۴/۰۹۴	۰/۹۴۵	۴/۳۳۲	۰/۰۰۰۰
آماره F فیشر (سطح معنی داری)	۱۸/۱۸۹۶۱ (۰/۰۰۰۰۰۰)	آماره دوربین واتسون	۳۱۲۵۱ ۲	
ضریب تعیین	۰/۵۶۷۸۹	ضریب تعیین تعدیل شده	۱۵۴۳۱۷ ۰	

قبل از آزمون فرضیه پژوهش بر اساس نتایج به دست آمده، باید از صحت نتایج اطمینان حاصل نمود. بدین منظور برای بررسی معناداری کل مدل از آزمون F استفاده گردید. با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده (۰/۰۰۰۰)، می‌توان ادعا نمود که مدل رگرسیونی برازش شده معنادار است. با توجه به ضریب تعیین مدل برازش شده می‌توان ادعا نمود، حدود ۵۶ درصد از تغییرات در متغیر وابسته مدل (مسئولیت اجتماعی شرکت)، توسط متغیر مستقل و کنترلی مدل توضیح داده می‌شود. با توجه به **فرضیه اول** تحقیق از آنجایی که ضریب برآوردی کیفیت گزارشگری مالی شرکت (۰/۰۲۵۶) می‌باشد نشان دهنده تأثیر مثبت این متغیر بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت می‌باشد که با توجه به اینکه سطح معناداری ۰/۰۰۰۰ می‌باشد و این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است، این رابطه معنادار می‌باشد. بنابراین می‌توان فرضیه اول پژوهش را تأیید شده قلمداد نمود.

با توجه به **فرضیه دوم** تحقیق از آنجایی که ضریب برآوردی کمیته حسابرسی (۵/۹۲۱) می‌باشد نشان‌دهنده تأثیر مثبت این متغیر بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت می‌باشد که با توجه به اینکه سطح معناداری ۰/۰۰۰۰ می‌باشد و این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است، این رابطه معنادار می‌باشد. بنابراین می‌توان فرضیه دوم پژوهش را تأیید شده قلمداد نمود

نتیجه‌گیری و پیشنهادات تحقیق

فرضیه اول به بررسی این مطلب می‌پردازد که کیفیت گزارشگری مالی و مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیرگذار است. از آنجایی که ضریب برآوردی متغیر کیفیت گزارشگری مالی مثبت بوده و سطح معناداری آن کمتر از ۰/۰۵ است، لذا می‌توان بیان کرد که بین دو متغیر فوق ارتباط معناداری وجود دارد. نتیجه به‌دست‌آمده از آزمون فرضیه را می‌توان این‌گونه استدلال کرد که هدف کیفیت گزارشگری مالی، بیان آثار اقتصادی رویدادها و عملیات مالی بر وضعیت و عملکرد واحد تجاری برای کمک به اشخاص برون‌سازمانی برای تصمیم‌گیری است. این اطلاعات باید به‌گونه‌ای باشد که ذی‌نفعان را در تشخیص نقاط قوت و ضعف مالی واحد انتفاعی یاری داده و مبنایی را فراهم کند که بتوان بر اساس آن، اطلاعات مربوط به عملکرد واحد انتفاعی را طی یک دوره مالی ارزیابی کرد. از سویی کیفیت گزارشگری مالی صرفاً یک خروجی نهایی نیست بلکه کیفیت این فرآیند شامل بخش‌هایی از قبیل افشای معاملات شرکت، اطلاعاتی در زمینه انتخاب و کاربرد رویه‌های حسابداری و ارائه اطلاعاتی جهت قضاوت و تصمیم‌گیری است. لذا تئوری‌های متعددی نه تنها در زمینه منطقی وجود شیوه‌های مسئولیت اجتماعی بلکه در زمینه ضرورت افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی وجود دارد. نقطه آغازین این تئوری‌ها عدم تقارن اطلاعاتی بین ذی‌نفعان است که به‌وسیله تئوری نمایندگی توضیح داده‌شده و گسترش یافته است. شرکت‌ها سعی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی با استفاده از افشای اطلاعات را دارند تا همه ذی‌نفعان با استفاده از اطلاعات یکسان در بازار فعالیت کنند. لذا با توجه به نتیجه بدست آمده از فرضیه پژوهش می‌توان با تحقیقات صورت گرفته در این زمینه از جمله محققانی نظیر کاشانی پور و همکاران (۱۳۹۷) و جبیب و توماس (۲۰۱۷) در یک راستا دانست.

فرضیه دوم به بررسی این مطلب می‌پردازد که بین کمیته حسابرسی با مسئولیت اجتماعی شرکت ارتباط معناداری وجود دارد. از آنجایی که ضریب برآوردی متغیر کمیته حسابرسی مثبت بوده و سطح معناداری آن کمتر از ۰/۰۵ است، لذا می‌توان بیان کرد که بین کمیته حسابرسی بر مسئولیت اجتماعی شرکت ارتباط معنی‌داری وجود دارد. نتیجه به‌دست‌آمده از آزمون فرضیه را می‌توان این‌گونه استدلال کرد، نتیجه به‌دست‌آمده از آزمون فرضیه را می‌توان این‌گونه استدلال کرد که گسترش مسئولیت‌پذیری شرکت‌ها بر این موضوع دلالت دارد که مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها از آنچه در گذشته بوده، یعنی "فراهم کردن پول برای سهامداران" فراتر رفته است. شرکت‌ها بایستی در برابر ذی‌نفعان (سهامداران، مشتریان، کارکنان، عرضه‌کنندگان کالا، بانک‌ها، قانون‌گذاران، محیط و جامعه) پاسخگو باشند. به‌این ترتیب شرکت‌ها علاوه بر مسئولیت اقتصادی، باید در برابر مسائل اجتماعی احساس مسئولیت کنند. بنابراین با توجه به اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها و افشاگری‌های مرتبط با آن، در گزارش‌های مالی بایستی مراقبت‌های کافی به عمل آید. اعمال نظارت و مراقبت در این زمینه می‌تواند مستلزم وجود سازوکارهای حاکمیت شرکتی از جمله کمیته‌های حسابرسی باشد. مطابق با تئوری مشروعیت، مدیران به دلایل مختلفی همچون کسب مشروعیت سازمان و یا فشار گروه‌های ذی‌نفع مایل به افشای اطلاعات اجتماعی سازمان هستند. تئوری مشروعیت بیان می‌کند که سازمان‌ها تا زمانی می‌توانند به حیات خود ادامه دهند که جامعه آن‌ها را مشروع بداند و به آن‌ها مشروعیت ببخشد. به‌عبارتی دیگر، قرارداد اجتماعی مابین شرکت‌ها و تک‌تک اعضای جامعه وجود دارد. مشروعیت منبعی است که حیات سازمان به آن وابسته است. اما سازمان می‌تواند بر این منبع اثر گذاشته و یا آن را دست‌کاری نماید. به عبارتی، مدیران برای ادامه حیات سازمان به هر شکلی سعی می‌کنند تا مشروعیت آن را افزایش دهند. لذا از راهبردهایی در این زمینه استفاده می‌کنند که یکی از این راهبردها افزایش کمیت مسائل زیست‌محیطی، اجتماعی است که می‌تواند تأثیرات بالقوه‌ای بر شرکت بگذارد. شرکت‌هایی که از افشای بیشتر مسائل زیست‌محیطی، اجتماعی استفاده می‌کنند از کیفیت بالای گزارشگری مالی به دلیل وجود کمیته حسابرسی با کیفیت برخوردار می‌باشند. نتیجه به‌دست‌آمده با مطالعه صورت گرفته توسط جبیب و توماس (۲۰۱۷)، راتزینگر (۲۰۱۷) و آپوهامی و تشکر (۲۰۱۸) همسو می‌باشد.

منابع

- جامعی، رضا و رستمیان، آزاده. (۱۳۹۵). تاثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی های سود پیش بینی شده. پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۱۷-۱.
- جمشیدی، شهرام و پورزمانی، زهرا. (۱۳۹۴). تاثیر چرخه شرکت بر رابطه کیفیت افشا و ساختار سرمایه. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت. دوره ۴، شماره ۱۳، صص ۶۶-۵۵
- خواجوی، شکراله و ابراهیمی، مهرداد. (۱۳۹۴). کیفیت حسابرسی و محافظه کاری: شواهدی از شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران. سال ۷، شماره ۲۷، صص ۱۹-۲
- رضائی پسته نوئی، یاسر و فخاری، حسین. (۱۳۹۶). تاثیر تخصص مالی کمیته حسابرسی بر محیط اطلاعاتی شرکت. دانش حسابداری، دوره ۸، شماره ۳، صص ۱۱۲-۸۱
- رضائی پسته نوئی، یاسر و فخاری، حسین. (۱۳۹۷). تاثیر وجود کمیته حسابرسی بر محیط اطلاعاتی شرکت. حسابداری مدیریت، در دست چاپ
- رضائی پسته نوئی، یاسر فخاری، حسین و نوروزی، محمد. (۱۳۹۵). تاثیر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت بر کارایی سرمایه گذاری. راهبرد مدیریت مالی، دوره ۴، شماره ۴، صص ۱۰۶-۸۵
- صفایی، سیدعماد؛ همتی، حسن و داغانی، رضا. (۱۳۹۵). ارزیابی تاثیر کیفیت حسابرسی بر تاخیر در گزارشگری مالی. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۱، صص ۶۸-۹۹
- صفری گرایلی، مهدی؛ رضائی پسته نوئی، یاسر و نوروزی، محمد. (۱۳۹۶). ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری. پژوهش های حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۲۴، در دست چاپ
- عرب صالحی، مهدی؛ معین الدین، محمود و صادقی، غزل. (۱۳۹۲). رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دوره ۳، شماره ۱، صص ۲۰-۱.
- کاشانی پور، محمد؛ کریمی، حسن و کریمی، ولی الله. (۱۳۹۳). بررسی ارتباط بین ساختار هیئت مدیره و مالکیت شرکت با افشای اختیاری، دوره ۴، شماره ۲، صص ۱۸۶-۱۶۷
- مرادزاده فرد، مهدی؛ نوروزی، محمد و محرم زاده، ناهید. (۱۳۹۶). اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی: آزمون تجربی رویکرد نظارتی، پژوهش های نوین در حسابداری و حسابرسی، دوره ۱، شماره ۴، صص ۱۹۸-۱۷۷
- افلاطونی، عباس و خزایی، م. (۱۳۹۵). بررسی تاثیر کیفیت اقلام تعهدی و کیفیت افشا بر ناکارایی سرمایه گذاری در نیروی انسانی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۳، دوره ۳، صص ۲۸۸-۲۶۹
- مهرانی، ساسان؛ کامیابی، یحیی و غیور، ف. (۱۳۹۶). بررسی تاثیر شاخص های کیفیت سود بر قدرت مدل های پیش بینی درماندگی مالی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۴، شماره ۱، صص ۱۲۶-۱۰۳
- نوری زاده، راضیه. (۱۳۹۳). ارتباط بین افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت و کیفیت گزارشگری مالی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهرا. دانشکده اقتصاد و حسابداری
- Baumann, M.F. & Ratzinger-Sakel, N. (2017). Audit Firm Alumni in the Audit Committees of German Companies: An Analysis of the Time Dependence of Alumni Effects on Audit Quality, the Audit Report Lag, and Audit Fees. *Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2937812>*
- Beck, A.C., Campbell, D., Shrivies, P.J. (2010), "Content analysis in environmental reporting research: enrichment and rehearsal of the method in a British-German context", *The British Accounting Review*, 42(3), 207-222
- Benlemlih, Mohammed & Bitar, Mohammad. (2016). Corporate Social Responsibility and Investment Efficiency. *J Bus Ethics*, DOI 10.1007/s10551-016-3020-2
- Cormier, D., Gordon, I.M. (2001), "An examination of social and environmental reporting strategies", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 14(5), 587-616

- Cormier, D., Magnan, M. (1999), "Corporate environmental disclosure strategies: determinants, costs and benefits", *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 14(4), 429-451.
- Dawkins, C., and Fraas, J. W. (2011). "Coming clean: The impact of environmental performance and visibility on corporate climate change disclosure". *Journal of Business Ethics*, 100(2), 303-322
- De Villiers, C.J., Naiker, V., Van Staden, C.J. (2011), "The effect of board characteristics on firm environmental performance", *Journal of Management* 37(6), 1636-1663
- DeZoort, F.T., Hermanson, D.R., Archambeault, D.S., Reed, S.A. (2002), "Audit committee effectiveness: a synthesis of the empirical audit committee literature", *Journal of Accounting Literature*, 21, 38-75
- Eshleman, J.D. & Guo, P. (2014). Abnormal Audit Fees and Audit Quality: The Importance of Considering Managerial Incentives in Tests of Earnings Management. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33 (1), 117-138
- Francis, J., Lafond, R., Olsson, P., & Schipper, K. (2005). The market pricing of accruals quality. *Journal of Accounting and Economics* , 39(2), 295-327
- Fakhari, H. & Rezaei Pitenoiei, Y. (2017). The Impact of Audit Committee and its Characteristics on the Firms Information Environment. *Iranian Journal of Management Studies*, 10(3), 577-608. (In Persian)
- Garcia-Sanchez, I., Garcia-Meca, E. & Cuadardo-Ballesteros (2017). Do Financial Experts on Audit Committees Matter for Bank Insolvency Risk-Taking? The Monitoring role of Bank Regulation and Ethical Policy. *Journal of Business Research*, 76, 52-66
- Garven, S.A (2009). The Effect of Board and Audit Committee Characteristics on Real Earnings Management: do boards and audit committees play a role in its constraint?. working paper, University of Alabama, Tuscaloosa, AL
- Gray R., Laughlin, R. (2012), "It was 20 years ago today: Sgt Pepper", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Green Accounting and the Blue Meanies, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 25(2), 228-255
- Gyöngyi, K. (2008), "Corporate environmental responsibility in the supply chain", *Journal of Cleaner Production*, 16(15), 1571-1578
- Habib, A., & Bhuiyan, M.B. (2016). Problem Directors on the Audit Committee and Financial Reporting Quality. *Accounting and Business Research*, 46(2), 121-144
- Habiba Al-Shaer aly salama Steven Toms , (2017), " Audit committees and financial reporting quality: evidence from UK enviromental accounting disclosures ", *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 18 Iss 1
- Houqe, M. N., van Zijl, T., Dunstan, K., & Karim, A. K. M. (2017). The effect of IFRS adoption and investor protection on earnings quality around the world. *The International Journal of Accounting*, 47(3), 333-355
- Halme, M., Huse, M. (1997), "The influence of corporate governance, industry and country factors on environmental reporting", *Scandinavian Journal of Management*, 13(2), 137-157
- Ittonen, K. , Vahamaa E. & Vahamaa S. (2013) Female Auditors and Accruals Quality. *Accounting Horizons*, 27(2), 205-228
- Jo, H., & Harjoto, M. A. (2011). Corporate governance and firm value: The impact of corporate social responsibility. *Journal of Business Ethics*, 103(3), 351-383
- Khan, A., Muttakin, M.B., Siddiqui, J. (2013), "Corporate governance and corporate social responsibility disclosures: evidence from an emerging economy", *Journal of Business Ethics*, 114, 207-223

- Lobo, G.J., Zhou, J. (2001), "Disclosure quality and earnings management", *Asia-Pacific Journal of Accounting and Economics*, 8(1), 1-20
- Mouselli S., Jaafar A., Hussainey K. (2012), "Accruals quality vis-a-vis disclosure quality: substitutes or complements?" *The British Accounting Review*, 44(1), 36-46
- Naser, K., Al-Hussaini, A., Al-Kwari, D., Nuseibeh, R. (2006), "Determinants of corporate social disclosure in developing countries: the case of Qatar", *Advances in International Accounting*, 19, 1-23
- Orlitzky, M., Benjamin, J.D. (2001), "Corporate social performance and firm risk: a metaanalytic review", *Business and Society*, 40(4), 369-396
- Pomeroy, B., Thornton, D.B. (2008), "Meta-analysis and the accounting literature: the case of audit committee independence and financial reporting quality", *European Accounting Review*, 17(2), 305-330
- Porter, M.E. (1991), American's green strategy. *Scientific American*, 264, 168
- Van Der Laan, G., Van Ees, H., Van Witteloostuijn, A. (2008), "Corporate social and financial performance: an extended stakeholder theory, and empirical test with accounting measures", *Journal of Business Ethics*, 79(3), 299-310
- Wilmshurst, T.D., Frost, G.R. (2000), "Corporate environmental reporting: a test of legitimacy theory", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 13(1), 10-26
- Zaman, M., Hudaib, M., Haniffa, R. (2011), "Corporate governance quality, audit fees and non-audit services fees", *Journal of Business Finance and Accounting*, 38(1/2), 165- 197